

Jacobus Teunis Doornenbal (1909-1975)

Drie weken. Dat is de tijd die doorgaans aan een predikant wordt gegeven om te komen tot een beslissing op een beroep. Dat lijkt misschien een lange tijd, drie keer zeven nachten slapen of waken. Maar feitelijk is het best ingrijpend om binnen een maand een besluit te moeten nemen dat bepalend is voor de komende vier en mogelijk nog veel meer jaren van je leven. Het is daarom begrijpelijk dat er tot vandaag de dag een flink aantal beslissingen achteraf alsnog is herzien. Meestal zal dat zo snel na het eerste besluit zijn geweest dat we de wijziging niet eens in de kolommen van het beroepingswerk kunnen terugvinden. Maar regelmatig toch wel. Zo ook van de “ervaren” beroepingsdeskundige Jacob Teunis Doornenbal. Ze hebben het in Zeeland geweten dat hij een bijzondere betrokkenheid op Arnemuiden heeft gevoeld. Twee van de vier beroepen uit het jaar A.D. 1961 komen dan ook uit deze vissersplaats. De tweede keer, inmiddels het 88-ste beroep dat in Oene op hem wordt uitgebracht, zegt Doornenbal “ja”.

Naar Arnemuiden

Vanaf half november 1961 rekent iedereen ermee dat de bekende prediker de Veluwe verlaat en tenminste de eerst volgende vier jaren in z'n vierde standplaats gaat doormaken. Hoorcommissies richting Oene zullen vooreerst tot het verleden behoren. De kerkenraad van Arnemuiden moet het ter ore zijn gekomen dat de gewenste predikant zelfs in de door velen gelezen Veluwse kerkbode melding maakt van zijn voorkeur voor haar gemeente. Het gaat dan wat onschuldig over de zondagse diensten in het vissersdorp maar ondertussen meldt hij over haar: “De gemeente waar ik het liefst naar toe ga van alles”. Dat zal nu voor een langere periode dan één zondag gaan geschieden.

Echter de nachten duren in de Oener pastorie vervolgens steeds langer. Het blijft door het hart en het hoofd van de predikant malen of hij wel of niet z'n derde gemeente kan verlaten. Eind december komt het nieuws naar buiten: “Hij heeft geen vrede gekregen op zijn genomen besluit. Na ontvangen adviezen heeft de kerkeraad aan ds. Doornenbal zijn woord teruggegeven, zodat deze de hervormde gemeente van Oene zal blijven dienen.”

De liefde tussen de Zeeuwse gemeente en de predikant gaat ook na dit verlate bedankje niet over. De preekzondagen in Arnemuiden houden aan. Later komt het nog eens uit de pen van Doornenbal: “Ik kom er thuis, onder deze vissers. Ik heb Arnemuiden en Zeeland lief gekregen, het volk, het land en het water”.

40 beroepen in 3 jaar

Over deze afwegingen is ook één en ander terug te vinden in het boek dat Jeanette Donkersteeg over deze bijzondere herder en leraar heeft geschreven onder de titel “Die heimwee hebben komen Thuis”. Ze rekent af met “de legende” dat hij honderdzestig of meer beroepen zou hebben gekregen. Ze houdt het met de door haar getelde 112 er wel op dat hij vrijwel zeker de meest beroepen hervormde predikant van de twintigste eeuw is geweest.

Zoals aangegeven zijn er tot heden vijf verzoeken meer gelokaliseerd. Daarin zijn ook alle toezeggingen van beroep meegenomen. Ook dat zie je haar veel vaker doen. Nauwelijks minder lezenswaardig is de uitgave van Jan Kiesbrink over de geschiedenis en de bewoners van de Oener pastorie. Tenslotte zijn van de hand van betrokkene zelf enkele zeer lezenswaardige boeken verschenen.

Bestudering van alle aanvragen laat meteen zien dat enkele gemeenten wel zeer nadrukkelijk het oog op deze dienaar hebben laten vallen. Houten maar liefst zes keren. Het eerder genoemde Arnemuiden, Ouderkerk aan den IJssel en Rijssen laten het bij vier pogingen. Het zijn vooral de kerkenraden van dorpsgemeenten die zich aan de pastoriendeur melden. Uitzonderingen hierop vormen Amersfoort (1951), Delfshaven (1955) en Hilversum (1943). De beroepenregen is het meest hevig rond 1950, als de predikant vier jaar op de Veluwe woont en net de leeftijd van veertig jaar is gepasseerd. Gedurende een periode van drie jaren moet hij dan voor een kleine veertig beroepen beslissen. Opmerkelijk is het relatief grote aantal beroepen uit de provincie Utrecht.

Willem Lodder

Jacobus Teunis is op 29 november 1909 in het Utrechtse Doorn in een boerenfamilie geboren. Hoewel hij later vermoedt te zijn gedoopt door ds. Bernard Jacques Cornelis Rijnders, lijkt dit niet voor de hand liggend. Deze is dan immers nog enkele jaren aan hervormd Doornspijk verbonden. Wellicht is het de plaatselijk confessionele predikant Anton Gerard Hendrikus van Hoogenhuijze geweest, ooit werkzaam in het Zeeuwse Yerseke. Zowel in zijn thuisgemeente als ook in het naburige Nederlangbroek heeft de jonge Doornenbal menige kerkdienst bijgewoond. Als jongere zal hij mede zijn gevormd door de predikant Willem Lodder, die in 1918 van IJlst is overgekomen en tien jaar later naar Bussum vertrekt. Doornenbal blijkt een grote voorliefde voor boeken en kerkelijke bladen te bezitten en trekt in de zomer van 1929 naar de Universiteit van het even verderop gelegen Utrecht. Een kleine twee jaren later legt hij in z'n thuisgemeente belijdenis van het geloof af bij ds. Sjerp IJbema. In het voorjaar van 1934 volgt het proponentsexamen te Middelburg. Het is dan nog de vraag of hij zich meteen in een gemeente laat roepen of dat er nog verdere studie volgt. Hervormd Rijnsaterwoude, bekend geworden door Theodorus van der Groe, vraagt hem meteen over te komen. Hij bedankt prompt en laat de kerkenraad van deze 265 zielen tellende gemeente verder zoeken. Wel bijzonder daar hij inmiddels de twaalfde kandidaat is die wordt gevraagd over te komen. Voor hem zijn ook E.J. Beens en C. van Dop aldaar beroepen geweest, maar ook J.T. Klamer en H. de Lange.

Confessioneel

Hoe dan ook, deze omgeving laat hem niet met rust. Een jaar later klopt het zes kilometer verderop gelegen Woubrugge aan. Hij is de eerste die in de vacature van Jelle Jellema wordt benaderd. Deze confessionele predikant is naar het Friese Welsrijp-Baijum vertrokken. Zal Doornenbal “de kansel van Comrie” beklimmen? Hij aanvaardt de roepstem en wordt daar op 8 maart 1936 door zijn studievriend Jacob Jacobus Poldervaart uit Nigtevecht bevestigd. Ook zijn naam klinkt wederom wat confessioneel. Dat geeft meteen meer aan over het begin van

deze bijzondere prediker, die ook niet schroomt tijdens de kerkdienst een Gezang te laten zingen. Wellicht ook daarom meldt zich het vacante Arnemuident of een andere Gereformeerde Bondsplaats nog niet. Opmerkelijk daar er in deze kring juist tientallen kleine gemeenten vacant zijn.

Over de bevestiging en intrede in de eerste standplaats wordt kort verhaald in het Hervormd Weekblad. De bevestiger vraagt aandacht van zijn publiek met Paulus' woorden uit 2 Corinthe 2 vers 14 tot 16. De nieuwe voorganger, die ongehuwd de pastorie intrekt, citeert met Paulus niet iets voorgenomen te hebben dan de verkondiging van "Jezus Christus, en Dien gekruisigd" (1 Corinthe 2: 2). Dat wordt hem ruim drie jaar voor de achthonderd gemeenteleden van Woubrugge vergund. Ondertussen start hij met de uitgave van een kerkblad en richt de mannenvereniging op.

Verandering

Theologisch maakt hij al snel enige veranderingen door. De Gezangen verdwijnen uit de liturgie. Hij maakt niet alleen tijdens predikbeurten kennis met de Veluwenaren, hij voelt zich ook tot hen aangetrokken. Des te opmerkelijker is het feit dat vandaar voorlopig nog geen beroepen zullen volgen. Die komen na enkele jaren wel vanuit Meerkerk, Harmelen, Den Bommel en Wageningen. Behalve in Den Bommel, zie je dat de andere gemeenten (nog) niet direct op zoek zijn naar iemand van de Gereformeerde Bond. Wageningen heeft hij mogelijk te danken aan de eerder genoemde studievriend Poldervaart, die er eerst gevraagd is. Uiteindelijk weten ze daar de predikant van Vollenhove over te halen.

De ontmoeting tijdens een huwelijksreceptie met een kerkenraadslid uit Kesteren zal een grote verandering brengen. Die gemeente met zo'n dertienhonderd zielen is vacant geworden na het emeritaat van Johannes Hermannus Gunning. Er zijn al vijf pogingen ondernomen om een opvolger te verkrijgen. Johannes Jacobus Poot van Bunschoten is zelfs al een tweede keer geroepen over te komen. Echter wederom zonder succes. Zes weken na de bruiloft gaat het beroep naar Doornenbal. Dit verzoek uit de Betuwe levert hem veel strijd op. Het wordt z'n tweede gemeente.

Naar Kesteren

Op 8 oktober vindt de afscheidsdienst in Woubrugge plaats. Niet het Hervormd Weekblad van de Confessionelen maar het Gereformeerd Weekblad maakt er melding van dat hij als tekst Handelingen 20 vers 32 voorleest. In de toespraak richt hij zich tot "de vader en moeder van het Weeshuis", de ouderlingen, diakenen en kerkvoogden, catechisanten en jeugdleiders. Op zijn beurt wordt Doornenbal toegesproken door de predikanten van Leiderdorp en Hoogmade. Laatstgenoemde, Steven Streeder, zal als consulent functioneren. Zijn werk zal niet lang aanhouden omdat inmiddels vast staat dat ds. Dirk van der Ent Braat uit Overlangbroek de opvolger wordt.

Het is Willem Bieshaar (jr.) uit Benthuizen die de bevestiging in de tweede gemeente op zich neemt. Een uitgebreid verslag wordt door het Weekblad van de Nederlandsche Hervormde Kerk weergegeven. Bieshaar preekt over de eerste woorden van Hosea 8 en laat de nieuwe predikant het zesde vers van Psalm 132 toezingen. "Des namiddags ontbreekt het niet aan belangstelling". Doornenbal vraagt de aandacht van zijn publiek voor Efeze 3: 14-21. Nadat de laatste verzen van Psalm 72 door het kerkgebouw klinken, volgen toespraken van ds. D.C.L. Plomp namens de militairen en van de predikant van Maurik, Marinus Lambertus Foeken, die het consulentschap heeft behartigd. Een roerige tijd van de Tweede Wereldoorlog wacht. De pastorie wordt onbewoonbaar, van de kerk blijft nauwelijks iets heel en als herder staat hij voor veel inspanningen om z'n gemeenteleden te evacueren en vervolgens op te

zoeken. En dat terwijl zelfs z'n fiets in beslag wordt genomen.

Schrijver

Opnieuw staat "de schrijver" Doornenbal aan de wieg van een kerkbode die de naam Immanuël krijgt. Het wordt een gezamenlijk blad voor de hervormde gemeenten van Kesteren en Opheusden. In deze laatste plaats, die een lange vacaturetijd doormaakt, zal hij al snel als consulent de nodige voetstappen drukken. Nauwelijks twee jaar aan de slag melden zich weer bijzondere hoorders in de kerk. Zo ook uit Arnemuïden. Ze willen een predikant uit een buurgemeente horen om die te gaan beroepen. Deze persoon valt hen tegen. Thuisgekomen bevelen ze daarentegen ds. Doornenbal aan. Ook Hilversum trekt aan hem. Of hij als eerste de vijfde predikantsplaats wil gaan bezetten. Nee dus.

In de roerige oorlogsjaren wordt het vervolgens stil rond het beroepingswerk. De predikant moet op een gegeven moment ook z'n kerkgebouw missen. Samen met de Gereformeerde Gemeente van Opheusden zijn ze op een veilinghal aangewezen. Beurtelings verzorgen beide predikanten de gecombineerde diensten. Als de bevrijding daar is, bezorgt de kerkenraad van 's-Grevelduin-Capelle voor de tweede keer de beroepingsbrief. Vanuit Ede komen binnen een half jaar twee verzoeken. Klinkende namen als Elburg, Huizen, Ouddorp, Putten en Rijssen sluit zich in de rij aan. Uiteindelijk wordt Oene met ruim dertienhonderd zielen z'n derde en laatste gemeente. In het najaar van 1946 trekt hij met zijn huishoudster Johanna Cornelia Hofs daarheen. De bijzondere tijd in de Betuwe met zoveel spannende momenten door de Tweede Wereldoorlog wordt op zondag 20 oktober tijdens de afscheidsdienst afgesloten.

Twee weken later doet hij als bijna 37-jarige predikant intrede op de Veluwe. Hij roept daarbij op tot gebed opdat "God ons de deur des Woords opene" (Colossenzen 4: 3). Vooraf is hij bevestigd door ds. Izaak Kievit van Baarn. Vooral van deze standplaats is de predikant bekend geworden. Dat niet alleen vanwege de zendingsmiddagen in de pastorietuin die meteen door hem worden opgezet.

96 pogingen

Voor zover thans bekend wordt er maar liefst 96 keren een beroepingsbrief aan de pastorie afgeleverd. Zo'n aantal heeft zelfs Lazonder niet in één pastorie binnengesleept. Maartensdijk opent nog geen jaar na de intrede de lange rij. Al snel komt de volgende gemeente uit zijn geboorteprovincie: Vreeswijk. Het zou te ver voeren om het per roepstem uit te zoeken, maar het gebeurt menigmaal zoals in Vreeswijk dat bij de eerste besprekingen in een vacaturetijd meteen alle ogen op de dominee van Oene worden gericht. Echter alle reizen zijn tevergeefs. Zoals geschreven, ziet hij geen mogelijkheid om het werk los te laten. Ook niet als Kesteren nogmaals en als laatste in oktober 1969 probeert de oud-predikant terug te halen.

Aan het begin van de zeventiger jaren breken er moeilijke tijden aan. Voor versterking maakt hij Doornenbal een reis naar het beloofde land. Echter sindsdien gaat het alleen maar bergafwaarts. Het valt hem zeer zwaar als een jong meisje verongelukt. Op zondag 15 april 1973 verschijnt hij voor de laatste keer op de Oener preekstoel. Op deze Psalmzondag wacht een bijzondere dienst. Achttien nieuwe lidmaten worden bevestigd. De tekst is die morgen gekozen uit de oproep van Jezus om zichzelf te verloochenen, het kruis op te nemen en Hem te volgen (Matteus 16 vers 24). Met het intreden van de maand december in 1973 wordt aan hem emeritaat verleend. Doornenbal heeft dan enkele dagen eerder de leeftijd van 64 jaar bereikt. Nog één keer zal hij vervolgens zijn geboortedag herdenken voordat op 16 april 1975 de sterfdag nadert. De volgende zaterdagavond wacht de rouwdienst in de kerk van Oene.

Vijf dagen na het heengaan volgt de begrafenis in Doorn onder leiding van zijn opvolger ds. Peter Koeman. Hij preekt naar aanleiding van Openbaring 7 vers 9-14. "Zijn leven werd de

laatste tijd – lichamelijk en psychisch – afgebroken. Maar toen niemand hem meer benaderen kon, bereikte het Woord hem en herkende hij zijn opvolger. Toen gingen de Psalmen leven, die hij zelf zo vaak en graag citeerde of liet zingen. Psalm 73 is in vervulling gegaan. Gij zult mij leiden door Uw raad en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen”, aldus het verslag in de Waarheidsvriend.

Beroepen uitgebracht op ds. J.T. Doornenbal in chronologische volgorde:

Rijnsaterwoude	??-06-1934
Woubrugge	??-??-1935
Meerkerk	??-03-1938
Harmelen	??-09-1938
Den Bommel	??-10-1938
Wageningen	??-12-1938
Kesteren	31-05-1939
's-Grevelduin-Capelle	10-10-1941
Arnhemuiden	??-03-1942
Oldebroek	??-07-1942
Hilversum (wijk 5)	??-05-1943
Lage Vuursche	??-06-1943
's-Grevelduin-Capelle	??-11-1945
Ede	??-12-1945
Rijssen	??-12-1945
Huizen	??-12-1945
Elburg	??-01-1946
Putten	??-05-1946
Ouddorp	??-06-1946
Ede	??-06-1946
Oene	??-07-1946
Maartensdijk	??-09-1947
Vreeswijk	??-06-1948
Nieuw-Lekkerland	??-08-1948
Gameren	??-09-1948
Montfoort	??-09-1948
Lopik	??-09-1948
Voorthuizen	??-10-1948
Eemnes-Buiten	??-11-1948
Gouderak	??-01-1949
Waddinxveen	??-02-1949
Dinteloord	??-03-1949
Houten	??-03-1949
Loon op Zand	??-03-1949
Hedel	??-04-1949
Op- en Neder- Andel	??-04-1949
Bruchem-Kerkwijk	??-07-1949
Benschop	??-09-1949
Garderen	??-09-1949
Muiden	??-09-1949
Wijk bij Heusden	??-10-1949
Delft	??-11-1949
Huizen	??-12-1949
Putten	??-12-1949

Linschoten	??-01-1950
Ede	??-04-1950
Garderen	??-05-1950
Groot-Ammers	??-05-1950
Waarder	??-06-1950
Aalburg	??-07-1950
Krimpen aan de Lek	??-09-1950
Kesteren	??-09-1950
Wouterswoude	??-09-1950
Elburg	??-10-1950
Houten	??-11-1950
Melissant	??-11-1950
Aalburg	??-12-1950
Woudenberg	??-12-1950
Ameide-Tienhoven	??-02-1951
Nederlangbroek	??-03-1951
Nieuw-Lekkerland (Kinderdijk)	??-04-1951
Rijssen	??-05-1951
Westbroek	??-06-1951
Nieuw-Lekkerland	??-06-1951
Rijssen	??-10-1951
Vinkeveen	??-11-1951
Amersfoort	??-12-1951
Lage Vuursche	??-02-1952
Schoonrewoerd	??-05-1952
Giessendam-Neder-Hardinxveld	??-09-1952
Poortvliet	??-09-1952
Nederlangbroek	??-10-1952
Bleskensgraaf	??-10-1952
Nieuwe-Tonge	??-01-1953
Houten	??-05-1953
Nieuwe-Tonge	??-05-1953
Houten	??-06-1953
Wezep	??-12-1953
Schoonhoven	??-01-1954
Veenendaal	??-03-1954
Arnhemuiden	??-04-1954
Putten	??-07-1954
Lopik	??-10-1954
Bennekom	??-01-1955
Ouderkerk aan den IJssel	??-02-1955
Delfshaven	??-04-1955
IJsselmuiden-Grafhorst	??-05-1955
Papendrecht	??-09-1955
Kockengen	??-09-1955
Rijssen	??-10-1955
Opheusden	??-03-1956
Ouderkerk aan den IJssel	??-04-1956
Nijkerkerveen	??-07-1956

Elst (Utr.)	??-08-1956	
Middelharnis	??-01-1957	
Oosterwolde (Gld.)	??-05-1957	
Waarder	??-07-1957	
Bruchem-Kerkwijk	??-09-1957	
Sint Maartensdijk	??-12-1957	
Schelluinen	??-01-1958	
Veenendaal	??-01-1958	
Ouderkerk aan den IJssel	??-06-1958	
Houten	??-02-1959	
Waddinxveen	??-11-1959	
Houten	??-03-1960	
Nieuwland-Oosterwijk	??-03-1961	
Bleskensgraaf	??-04-1961	
Arnhemuiden	??-06-1961	
Arnhemuiden	??-11-1961	> later weer
bedankt		
Ouderkerk aan den IJssel	??-04-1964	
Bennekom	??-10-1964	
Molenaarsgraaf	??-04-1966	
Harskamp	??-11-1966	
Nieuw-Lekkerland	??-11-1966	
Doornspijk	??-01-1969	
Goudswaard	??-02-1969	
Kesteren	??-10-1969	

Beroepen uitgebracht op ds. J.T. Doornenbal:

Aalburg	??-07-1950	
Aalburg	??-12-1950	
Ameide-Tienhoven	??-02-1951	
Amersfoort	??-12-1951	
Arnemuiden	??-03-1942	
Arnemuiden	??-04-1954	
Arnemuiden	??-06-1961	
Arnemuiden	??-11-1961	> later weer
bedankt		
Bennekom	??-01-1955	
Bennekom	??-10-1964	
Benschop	??-09-1949	
Bleskensgraaf	??-10-1952	
Bleskensgraaf	??-04-1961	
Bruchem-Kerkwijk	??-07-1949	
Bruchem-Kerkwijk	??-09-1957	
Delfshaven	??-04-1955	
Delft	??-11-1949	
Den Bommel	??-10-1938	
Dinteloord	??-03-1949	
Doornspijk	??-01-1969	
Ede	??-12-1945	
Ede	??-06-1946	
Ede	??-04-1950	
Eemnes-Buiten	??-11-1948	
Elburg	??-01-1946	
Elburg	??-10-1950	
Elst (Utr.)	??-08-1956	
Gameren	??-09-1948	
Garderen	??-09-1949	
Garderen	??-05-1950	
Giessendam-Neder-Hardinxveld	??-09-1952	
Gouderak	??-01-1949	
Goudswaard	??-02-1969	
's-Grevelduin-Capelle	??-10-1941	
's-Grevelduin-Capelle	??-11-1945	
Groot-Ammers	??-05-1950	
Harmelen	??-09-1938	
Harskamp	??-11-1966	
Hedel	??-04-1949	
Hilversum (wijk 5)	??-05-1943	
Houten	??-03-1949	
Houten	??-11-1950	
Houten	??-05-1953	
Houten	??-06-1953	
Houten	??-02-1959	
Houten	??-03-1960	
Huizen	??-12-1945	

Huizen	??-12-1949
IJsselmuiden-Grafhorst	??-05-1955
Kesteren	31-05-1939
Kesteren	??-09-1950
Kesteren	??-10-1969
Kockengen	??-09-1955
Krimpen aan de Lek	??-09-1950
Lage Vuursche	??-06-1943
Lage Vuursche	??-02-1952
Linschoten	??-01-1950
Loon op Zand	??-03-1949
Lopik	??-09-1948
Lopik	??-10-1954
Maartensdijk	??-09-1947
Meerkerk	??-03-1938
Melissant	??-11-1950
Middelharnis	??-01-1957
Molenaarsgraaf	??-04-1966
Montfoort	??-09-1948
Muiden	??-09-1949
Nederlangbroek	??-03-1951
Nederlangbroek	??-10-1952
Nieuwe-Tonge	??-01-1953
Nieuwe-Tonge	??-05-1953
Nieuwland-Oosterwijk	??-03-1961
Nieuw-Lekkerland	??-08-1948
Nieuw-Lekkerland	??-06-1951
Nieuw-Lekkerland	??-11-1966
Nieuw-Lekkerland (Kinderdijk)	??-04-1951
Nijkerkerveen	??-07-1956
Oene	??-07-1946
Oldebroek	??-07-1942
Oosterwolde (Gld.)	??-05-1957
Op- en Neder- Andel	??-04-1949
Opheusden	??-03-1956
Ouddorp	??-06-1946
Ouderkerk aan den IJssel	??-02-1955
Ouderkerk aan den IJssel	??-04-1956
Ouderkerk aan den IJssel	??-06-1958
Ouderkerk aan den IJssel	??-04-1964
Papendrecht	??-09-1955
Poortvliet	??-09-1952
Putten	??-05-1946
Putten	??-12-1949
Putten	??-07-1954
Rijnsaterwoude	??-06-1934
Rijssen	??-12-1945
Rijssen	??-05-1951
Rijssen	??-10-1951

Rijssen	??-10-1955
Schelluinen	??-01-1958
Schoonhoven	??-01-1954
Schoonrewoerd	??-05-1952
Sint Maartensdijk	??-12-1957
Veenendaal	??-03-1954
Veenendaal	??-01-1958
Vinkeveen	??-11-1951
Voorthuizen	??-10-1948
Vreeswijk	??-06-1948
Waarder	??-06-1950
Waarder	??-07-1957
Waddinxveen	??-02-1949
Waddinxveen	??-11-1959
Wageningen	??-12-1938
Westbroek	??-06-1951
Wezep	??-12-1953
Wijk bij Heusden	??-10-1949
Woubrugge	??-??-1935
Woudenberg	??-12-1950
Wouterswoude	??-09-1950